

**Hollandse Meesters in de 21^e Eeuw,
Openingswoord Hans Maarten van den Brink
De Kunsthal, Rotterdam
18 mei 2011**

Geachte aanwezigen,

Hartelijk welkom bij de presentatie van het project Hollandse Meesters in de 21^e Eeuw.

En een bijzonder hartelijk welkom natuurlijk aan de staatssecretaris van en voor Cultuur Halbe Zijlstra. Wij horen veel over hem de laatste tijd, in verband met bezuinigingen, hele forse bezuinigingen en het zal niemand hier verbazen, ook u niet meneer Zijlstra, wanneer ik zeg dat wij daar niet blij mee zijn. Ze zijn te groot, ze richten schade aan. En toch bent u hier van harte welkom. We leven immers in een democratie en dat betekent dat we niet alleen elkaars mening respecteren maar ook met elkaar in gesprek gaan. Beide zijn belangrijk. Respect zonder gesprek – daar hebben we niets aan. Dat is een vrijblijvende zaak.

U komt zojuist van een bijeenkomst in Den Haag, bedoeld om het ondernemerschap van kunstenaars, kunstinstellingen en wat dies meer zij, te stimuleren. Ook daar horen wij veel over de laatste tijd, en op een merkwaardige manier sluit deze feestelijke presentatie daarbij aan. Want wat is het thema hier, om de slagzin van een vorig kabinet, maar ook van een voormalige VVD-leider te citeren: “Werk, werk, werk”.

Wie het nieuws de laatste tijd volgt en de verkeerde berichten leest zou makkelijk de indruk kunnen krijgen dat dat werken in de kunstwereld bestaat uit het schrijven van adviezen over elkaar; het becommentariëren van die adviezen; het aanzitten aan tafels om die adviezen vóór te zijn of de pas af te snijden; het stroop om de mond smeren van rijke lui zodat ze de beurs trekken voor een kunstwerk - of een voorstelling tegen verhoogd BTW-tarief; het schrijven van een businessplan daarvoor; het maken van reclame en van de bijbehorende blits op radio en tv. En deels ook nog altijd het versterken van de Nederlandse

exportpositie; het verschaffen van educatie aan rijke kindertjes en het van de straat halen van arme kindertjes; het vorm geven aan de nationale identiteit en het verbinden van al die activiteiten met elkaar via de nieuwste vooral sociale media zoals daar zijn: het internet, je Facebook, je YouTube, je Hyves en je Tweets.

Dat doet de kunstwereld inderdaad allemaal, maar daarnaast wordt er ook nog keihard gewerkt. Aan de kunst zelf. En dat is toch iets anders. Als er iets is wat de 19 films, die we zo meteen ten doop houden, verbindt dan is het de overgave aan hun werk van alle geportretteerde kunstenaars en trouwens ook van de filmers, die zich in woord en beeld in dat werk én in die kunstenaars hebben verdiept. Het is werk dat dag en nacht door gaat. Het is werk dat je in zijn greep heeft. Werk dat vaak aanvoelt als een Heilig Moeten, een dure plicht. Niet een verplichting aan een werkgever, aan de overheid of aan de samenleving, maar aan de kunst zelf, wat dat ook moge zijn; vermoedelijk, hoogstwaarschijnlijk iets tussen de kunstenaar, zijn materiaal en dat publiek in. Er gelden voor dat werk geen cao's, geen arbeidstijden en ook geen pensioen, zoals we straks kunnen zien. Nee op dat punt, meneer de Staatssecretaris, heeft u weinig last. De vakbonden zullen niet eisen dat de pensioengerechtigde leeftijd voor scheppende kunstenaars streng wordt gehandhaafd. Op dat punt zit het u echt mee.

Ik ben blij dat we dat werk hier in de Kunsthal kunnen laten zien. En nee, dit toespraakje is dus geen protest, maar alles is politiek en dus ook dit. Het zou heel goed zijn wanneer het werk van de kunstenaar, wanneer de kunst zelf weer in het middelpunt van de belangstelling zou komen te staan. En niet al dat gedoe eromheen. Dat is de eerste boodschap die ik u meneer de Staatssecretaris, en natuurlijk ook alle aanwezigen, vrienden van de kunst en de cinematografie zou willen meegeven. Een tweede volgt zo meteen.

Maar eerst een toelichting en de daarbij behorende dankwoorden bij dit project.

Het heeft een aantal fases doorlopen en het is misschien goed om dat even te memoreren. Als ik me goed herinner had de initiatiefnemer Michiel van Nieuwkerk – hulde!- oorspronkelijk het idee om 100 Nederlandse kunstenaars uit de collectie van het Stedelijk Museum te Amsterdam in beeld te brengen – en

wel ter gelegenheid van de opening van het nieuwe gebouw. Daar hebben wij toch maar niet op gewacht. Of anders gezegd: die wedstrijd hebben wij van de audiovisuele media met glans gewonnen van de bouwwereld.

Aanvankelijk was er ook sprake van een canon. Die canon was erg in de mode aan het begin van deze eeuw, net als in mijn jeugd de top 40 en later de top 1000 aller tijden en ga zo maar door. Zoiets geeft wel even een spannend karakter aan zo'n project. Wie zou er bij die 100 horen en wie niet. Als je erbij hoorde, bij die top 100, was dat dan voorgoed, of kon je er wegens wanprestatie ook weer útvallen? en hadden de afvallers, nummer 101 en 102 zal ik maar zeggen - ook kans om zich er weer in te werken? Ja, of nee. Dat hele idee van een canon of van een vast aantal is eigenlijk meer om de discussie op gang te brengen dan iets om vast te stellen, in steen te beitelen of in brons te gieten. Een middel, geen doel.

Dat geldt eens te meer wanneer je je project Hollandse Meesters VAN de 21^e eeuw noemt. Die eeuw is immers nog maar net begonnen. Wat de komende 9 decennia brengen weten we helemaal niet. Oplettende lezertjes en luisteraars zullen opgemerkt hebben dat de titel dan ook veranderd is in Hollandse Meesters IN de 21^e eeuw. Wel zo veilig. En er vallen meer kanttekeningen bij de naam te maken. Er zijn immers ook meesteressen in het spel. Of misschien zou de toevoeging 'm/v' een goed idee geweest zijn? En hoezo eigenlijk Hollands? Pijnlijk punt, zeker ten overstaan van u, Halbe Zijlstra, bij Hollands hoort eigenlijke een sterretje te staan en dan daaronder, onder de titel, in vooral niet al te kleine letters "en Friese", want ook Friesland kent zijn meesters IN de 21e eeuw. Ik noemde u al de naam van de initiatiefnemer, ik voeg daarbij de namen van de deskundigen die zich over de eerste selectie hebben gebogen – Judith Cahen, Hans den Hartog Jager, Martijn Sanders en de producenten Ineke Hilhorst en René Mendel die het project verder mee vorm gegeven hebben. En nog een moment dat van belang is geweest, een conferentie die het Mediafonds vorige zomer organiseerde over het museum als producent van audiovisueel materiaal, zeg maar films. Een conferentie waarvoor tot onze verbazing een ongekend grote belangstelling bleek te bestaan en waar duidelijk werd dat traditionele scheidslijnen tussen bijvoorbeeld de film als aparte sector binnen de kunsten en de beeldende kunst in de praktijk al heel vaak niet meer

bestaan. Ook in deze reeks portretten zult u zien dat af en toe een filmer een beeldend kunstenaar filmt die niet de kwast of de beitel hanteert maar ook een camera.

Het was dan ook goed en passend dat het Mediafonds, dat tot taak heeft de verbinding te leggen tussen de publieke media en de kunsten, voor dit project een partner zocht en vond in het Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst. Wij hebben het samen aangepakt, daarbij gesteund door het enthousiasme van een aantal regionale omroepen – het Mediafonds is er niet alleen voor Hilversum maar juist ook voor omroepen in de verschillende regio's van ons land die vaak letterlijk en figuurlijk dicht bij hun publiek staan dan de mensen op twee van de beruchtste plekken van Nederland: de Grachtengordel en het Gooi. De morele steun van regionale omroepen en musea, hebben ons, de twee fondsen, het idee gegeven dat het welbestede geld is dat aan deze portrettenreeks wordt uitgegeven, en ons bovendien geïnspireerd om van werkelijk alle kanalen gebruik te maken bij de verspreiding ervan. U zult de films dus zien bij verschillende regionale zenders, gewoon via de –ik zou bijna zeggen ouderwetse analoge- televisie, als reeks uitgezonden, of ter gelegenheid van een expositie. U zult ze óók bij de landelijke omroep zien, in ieder geval op het themakanaal Cultura24 en –daar verwed ik wat onder- wanneer er rond één van de geportretteerde kunstenaars iets aan de hand is, hopelijk iets heugelijks. Het publiek kan ze ook opvragen via internet, bijvoorbeeld ter voorbereiding van het bezoek aan een expositie, of na afloop wanneer je iets meer zou willen weten over de manier waarop de kunstenaar datgene heeft gemaakt wat je zojuist hebt gezien. Op die manier vormen de films dus een steeds te raadplegen beeldarchief van de Nederlandse kunst aan het begin van de 21e eeuw. Maar ook ter plekke in musea, bij exposities zullen ze vertoond worden in de filmzalen die bijna iedere kunstinstelling heeft. En wanneer die er niet zijn –ook daar is iets op bedacht- zijn er de mobiele bioscoopjes die vandaag hier ook hun première beleven, naar ontwerp van, en trouwens ook uitgevoerd door, kunstenaar Rob Vrijen. Ze kunnen in of bij een museum worden geplaatst, maar ook op pleinen of straathoeken; er gaan er binnenkort enkele naar Parijs, naar het Institut Néerlandais, ik hoorde dat ook een Financieel Dagblad er eentje tijdelijk in zijn ontvangsthuis plaatst. En ze blijven dus (nadere inlichtingen bij de organisatie) beschikbaar om rond te reizen en zo, voor wie dat wil, een moment te bieden,

alleen of met een beetje proppen met twee of drie personen, van afzondering met het werken aan de kunst. Ja, dames en heren (en niet in de laatste plaats staatssecretaris), wij vuren in deze tijden uit alle kanonnen. Analoog, digitaal, fysiek, virtueel, multi-, cross- en transmediaal, op locatie en bij u thuis. Aan de Hollandse Meesters valt niet te ontkomen. En dat geeft aanleiding, geachte staatssecretaris, voor de tweede aanbeveling die ik u toch, mijn positie volop ge- of zo u wilt misbruikend, wil meegeven vanaf dit podium.

In alle adviezen die ik al even noemde, en helaas ook nu weer in de verschillende dansen rondom het inmiddels behoorlijk magere kalf van de overheidssubsidies, of de voor éénderde lege vleespotten zo u wilt, wordt weer gedaan of de kunstwereld in vakjes is verdeeld. Waarbij toneel niets met muziek – er is muziek gecomponeerd voor deze films -, de muziek niets met de literatuur, de dans niets met de film, en de film dus ook niets met de beeldende kunst te maken heeft. Voor al die sectoren bestaan immers aparte clubs van belangenbehartigers, fondsen, commissies en besturen. Niet helemaal onzin, er zijn nog genoeg beoefenaars van het pure schilderen en de verstilde dichtkunst. Maar in heel veel opzichten trekken kunstenaars die aan het werk zijn, zich van die scheidslijnen niets meer aan. De ontwikkelingen van de elektronische media hebben de laatste 10, 20 jaar aan die tendens een enorme slinger gegeven. Ook daarom is het zo jammer, dat de Raad voor Cultuur in zijn recente advies op alle terreinen iets beweert, maar daarbij nadrukkelijk zegt 'Wij kijken niet bovensectoraal', niet naar het geheel en niet naar de verbindingen tussen disciplines. Dat zou wel moeten. Daar is een wereld te winnen. Ook als er niet bezuinigd zou worden, zouden de kunsten en de media veel meer moeten samenwerken, zeker als ze beide met publiek geld worden betaald. Dat zeg ik uiteraard namens het Mediafonds -voluit: Stimuleringsfonds Nederlandse Culturele Mediaproducties-, want dat is onze missie. Maar ik prijs mij gelukkig dat wij in het Fonds BKVB een partner hebben gevonden met al even verlichte denkbeelden, waarmee we dus ook op verschillende punten, videoclip, games - ik noem er maar twee - en nu dus de Hollandse Meesters een vruchtbare samenwerking zijn aangegaan. Dus geachte staatssecretaris, wat ik u zou willen vragen, als u straks of morgen weer terug gaat naar Den Haag, wilt u ook tegen uw minister, mevrouw van Bijsterveldt, onder wie de media vallen, vertellen dat

het een goed idee is: de samenwerking tussen de kunsten, waarover u de baas bent, althans over het geld ervoor, en de publieke media, die vallen onder haar. Ik zou zelfs willen pleiten voor een premie op zo'n samenwerking. Als goed alternatief voor het vechten om dezelfde kluif.

Nadat ik zo het boodschappenlijstje heb afgewerkt, punt 1, punt 2, rest mij nog slechts heel veel dank uit te spreken aan iedereen die gewerkt heeft aan de totstandkoming van het project en de presentatie ervan. Dat zijn allereerst de portretterende en geportretteerde kunstenaars, de componisten, camera- en geluidsmensen, de producenten, de regionale omroepen en hun samenwerkingsverband ROOS, de verschillende musea, en uiteraard de Kunsthal, die zo ruimhartig gastvrijheid biedt aan deze manifestatie.

Hoe gaan wij verder? Ik geef zo meteen het woord aan Lex ter Braak, de directeur van het al meermalen geprezen fonds BKVB om nog iets toe te voegen speciaal, niet uitsluitend over maar vanuit de beeldende kunst. Hij zal op zijn beurt, u staatssecretaris, uitnodigen om een woord te spreken en de openingshandeling ter verrichten. Deze bestaat straks uit een druk op de knop in één van de bioscoopjes. Daarbij zullen Lex ter Braak en ik u behulpzaam zijn en na die druk op de knop, die dus symbolisch is, worden er twee films uit de reeks vertoond op dit grote centrale scherm. Het was natuurlijk erg moeilijk kiezen, maar we hebben gekozen voor de oudste geportretteerde kunstenaar Herman de Vries, door Barbara Makkinga en vanwege het bijzonder Rotterdamse accent, het portret van Charlotte Schleiffert door Sonia Herman Dolz. Deze vertoning duurt alles bij elkaar een half uur. Daarna mag u zich van de stoelen verheffen, hier blijven kijken naar de centraal geprojecteerde films, of met één of meer bijzonder mensen die een bijzonder plaats in uw hart of hoofd innemen een hokje induiken. Ook is er spijs en drank te verkrijgen, zij het op sobere wijze en tegen inlevering van een consumptiebon. Twee daarvan heb ik hier bij me en die zijn voor de staatssecretaris gereserveerd.

En dan geeft ik het woord aan Lex ter Braak van Fonds BKVB.